מראה יחזקאל על התורה — פנחס

פנחס בן אלעזר כו' והיתה לו ולזרעו כו', נ"ל לפרש ההמשך של ברית שלום לכהונה, דאמרו חכז"ל [אבות פ"א יב] הלל אומר הוי מתלמידיו של אהרן אוהב שלום ורודף שלום כו', פי' שבודאי אין שום אדם בעולם שאינו רוצה בשלום עצמו רק כשרואה אחרים שמתוקטטים זה עם זה נהנה, וע"כ הזהיר התנא שיהיה אוהב את השלום מצד עצמותו וממילא יהיה רודף שלום בין איש לחבירו, שאעפ"י שאין מגיע לו שום היזק כשיהיה מחלוקת ביניהם מ"מ הוא אוהב את הבריות להיות ביניהם ג"כ שלום.

והנה צריך להבין מהו ענין הפטרת שמעו דברי לפרשת פנחס שחכז"ל תקנו הפטורות משום שעת גזירה כידוע, והנ"ל דהנה אמרו חכז"ל (שבת קיט:) לא גלו ישראל אלא בשביל שלא הוכיחו זה את זה, עוד אמרו (יומא ט:) בית שני על מה נחרב על שנאת חנם כו', ובאמת שניהם עולין בקנה אחד כי מחמת השנאה לא הוכיחו זה את זה, וגם דבר זה הוא מסור ללב ואינו יודע להכחישו, ע"כ ראוי להזכיר בימים הללו אותה אזהרה להוכיח כל אחד את חבירו הרמוז בפ' דברי ירמיהו שהזהירו על התוכחה. וכל זה הראה פנחס בפעלו שלא חלק כבוד לרב וקינא לכבוד השם ולכפר על בני ישראל ולא בשביל עצמו ואחז במדתו של אהרן לכך היה ראוי לשמש בכהונה כאהרן ולהורות את בני ישראל מצות ה' כמ"ש יורו משפטיך ליעקב.

וזה"ש פנחס בן אלעזר כו' תדע שהוא ג"כ בן אהרן ואחז במדתו ועשה בשביל כבוד השם ואהבת ישראל, וזהו תחת אשר קנא לאלקיו ויכפר על בני ישראל לכן אמר ומפרסם שאני נותן לו בריתי שלום ואהבה ואחוה ורעות ועי"כ יהיה לו ברית כהונה וכנ"ל, וזהו הטיבו נג"ן בגמטרי' עג"ל בתרועה ע"י התחברות שאפילו עבד ע"ז מוחלין לו כמו שביארתי במ"א.

הנני נותן לו בריתי שלום והיתה לו כו', דמשמע דהא בהא תליא, והוא עפי"מ שפירשתי עמ"ש כל המתייהר כאלו דוחק רגלי השכינה (עי' ברכות מג:), דקשה מה ענין זה לזה, ותירצתי דידוע שהמתגאה מרבה מחלוקת כמו בקרח ואין לו התחברות ואין השכינה שורה בישראל אלא כשהם באחדות, וע"כ המתייהר דוחק רגלי השכינה מישראל, והנה ידוע דכהן נקרא איש חסד והיינו משום שהיה צריך להיות באהבה ואחוה עם כל ישראל כשמקריב קרבנו דשלוחו של אדם כמותו, וע"כ כשהבטיח לפנחס על הכהונה והכתוב ייחסו ומתחילה היו השבטים מבזין אותו ולשעה נתרומם ונתגדל, ומדאגה מדבר שלא ישום אל לבו שום גיאות וא"כ יחלל עבודתו כי לא יהיה לו התחברות, ולכך נתן לו מתחילה ברית שלום ואהבה וריעות ואח"כ יהיה נכון בידו כהונת עולם.

וע"כ לפי רוב השנים קורין פרשה זו בין המצרים כי פנחס הוא אליהו ואמרו בגמ' [עדיות פ"ח מ"ז] שאין אליהו בא כו' רק לעשות שלום שנאמר והשיב לב אבות כו', והיינו לפי שאמרו בגמ' בית שני שהיה בו תורה וגמ"ח מפני מה נחרב מפני קנאה שנאה ועדיין הוא מרקד בינינו, וכבר האריכו חכז"ל בילקוט על השלום שהוא עיקר קיום העולם ואם אין שלום אין כלום כמ"ש עושה שלום ובורא הכל, שמא תאמר אם אין שלום אין רעה ת"ל עושה שלום ובורא רע, וא"כ כל מי שמחזיק במחלוקת הוא בוחר ברע שהוא ההיפך מן השלום, הן אמת שאין אדם רואה חוב לעצמו וכל אחד אומר אני שלום רק המה למלחמה שחבירו מקפח פרנסתי כי היצה"ר מסמא את העינים אבל יש להאדם לחשוב הפסד מצוה כנגד שכרה שאם יכניע עצמו לחבירו וירבה בשלום כדמצינו גבי רב עם הטבח (יומא פז.), נמצא דהוא גורם השראת השכינה וקירוב הגאולה כנ"ל, וזהו הנה על ההרים רגלי מבשר ומה היא הבשורה משמיע שלום, וע"כ מבשר טוב וישועה כי השלום הוא ההיפך מן הרע שדוחה כל הרעות וכל הפורעניות ואומר לציון מלך אלקיך שהוא מקום להשראת השכינה כנ"ל.

דרוש לפ' פנחס שדרש שנת תק"ע לפ"קבגמ' סוטה ר' אבהו כו' מלתא דשוייה לתרוייהו כו' הרמב"ם פי"ח מה' א"ב פ' דזונה הוא שנבעלה לא' מחייבי לאוין השוין בכל, ופליגי עליו הראב"ד ותוס' והרא"ש והק' עליהם מהרש"א בגיטין דף פ"ט ממתני' דראוה מדברת דהא נתין וממזר חייבי לאוין נינהו, ותמה עליו הפ"י בכתובות דף י"ג דאע"ג דלא מקריא זונה מ"מ פסולה לכהונה עיי"ש, ואנכי הרביתי להקשות על תירוצו של המהרש"א שכ' דאתיא כמ"ד אין קידושין תופסין בחייבי לאוין וקשה דהא ר' יהושע הוא דאמר הרי זו בחזקת בעולה לנתין וממזר, ור"י ס"ל ביבמות דאין ממזר אלא מחייבי מיתות ב"ד, ועיי' בתוס' כתובות ר"פ א"נ שפלפלו אי הא בהא תליא וסוף דבריהם מסופקים בחייבי כריתות אבל בחייבי לאוין מודו.

והנה קושית הפ"י נוכל לתרץ לפי מ"ש הה"מ דהא דכ' הראב"ד רק נפסלה לכהונה היינו לאכול בתרומה וא"כ מקשי מהרש"א דע"כ מוכח ממתני' דנפסלה מלהנשא לכהן דאל"כ ע"כ מיירי מתני' בבת כהן והא ליתא, דהנה המ"ע הקשה אהא דכ' תוס' לר"א דאמר נבעלה אבל בנסתרה יש לה מגו דלא נבעלתי שמא יריאה לטעון לא נבעלתי דכשתנשא אח"כ בחזקת בתולה ותמצא בעולה יהי' מקח טעות, ותי' דאתיא כר' יוחנן דס"ל כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה יש לה מנה, וא"א דמתני' איירי בב"כ א"כ הקושי' במקומה עומדת דאמרי' לעיל ב"ד של כהנים היו כותבין לבתולה מנה ואמרי' בגמ' תנא ואלמנת כהנים מאתיים, וא"כ אם תטעון לא נבעלתי ותמצא אח"כ בעולה תהי' בחזקת בעולה לנתין וממזר דלא מהימנא אח"כ לומר לכשר נבלעתי דכבר הוחזקה כפרנית וא"כ הוא חללה ואין בה דין ייחוס כהונה כלל דחלל הוא כישראל לכל דבריו ושרי ליה לטמא למתים ואסור לו לישא את כפיו משא"כ אם תטעון נבעלתי לכשר לה דין בעולת כהנים ויש לה מאתים אע"כ דלא מיירי בב"כ.

אמנם קושי' הב' שהקשיתי עדיין צריך נגר דיפרקינה ע"ק מה שהק' המהר"ם שי"ף על לשון דלא מפי' אנו חיין דהול"ל אינה נאמנת גם צ"ב באיזה סברא פליגי ר"ג ור"א עם ר"י, ונ"ל הכל בחדא מחתא עפי"מ דאמר לקמן האי ארוס וארוסתו כו' ועיי' ברי"ף שכ' הנימוקי יוסף דדוקא גבי בתה מכשרינן ברוב פסולין משום דדיעבד הוא דאם תפסלנה תהא אסורה לבוא בקהל משא"כ באמה דאם תפסל מ"מ תהא כשירה להנשא לישראל, נמצא לפי"ז יפה כח הבת להתכשר לעולם, אך כ"ז אם נאמר דאמה נעשית זונה והולד פסול לבוא בקהל משא"כ לפי סברת התוס' דלא נעשית זונה ומכ"ש לפי"מ שפירש הה"מ דלא נפסלה רק לתרומה א"כ הולד כשר לבוא בקהל ולא הוי כדיעבד, ולפי"ז מוכיח מהרש"א מדברי ר"ג דמכשיר את הולד בסיפא ומזה מוכח דע"כ אמה נעשית זונה בביאת חייבי לאוין, ולפי"ז תי' מהרש"א שפיר די"ל דהאי תנא סובר אליבא דר"ג אין קידושין תופסין בחייבי לאוין וא"כ י"ל דבהאי גופא פליגי ר"י ור"ג דר"י סובר קידושין תופסין בחייבי לאוין וא"כ י"ל דבהאי גופא פליגי ר"י ור"ג דר"י סובר קידושין תופסין כדמוכח מיבמות לעיל וא"כ לא נעשית זונה רק פסולה לכהונה וגם הולד אינו פסול לבוא בקהל ולהכי ס"ל דאינה נאמנת אבל היכי דאפי' לר"י הולד פסול לבוא בקהל כגון גבי ארוס וארוסתו אפשר דמודה ר"י דהולד כשר בדיעבד, וזהו שדקדק ר"י בלשונו ואמר לא מפיה אנו חיין פי' דהא עיקר טעמא דר"ג משום לשבת יצרה דלא יפסל הולד בקהל ולכך מהימנינן לה, ולר"י לא צריך לזה דבלא"ה נמי יש לו חיות דיוכל לבוא בקהל.

מילי דשמיאנחזור על הראשונות במתני' דראוה מדברת מה שיש לדקדק בה והוא חדא מ"ש איש פלוני וכהן הוא דהול"ל כשר הוא ומאי אכפת לה אם הוא כהן או ישראל, ועוד לשון דלא מפיה אנו חיין הול"ל אינה נאמנת, ועוד צ"ל מאי דאמרינן בכ"מ אלו ואלו דברי אלקים חיים, ועוד מה שהק' אמאי נקט נתין וממזר דהם מיעוט דלא שכיח והול"ל נכרי ועבד דפוסלין נמי אשה לכהונה בביאתן, ועוד מ"ש ר"י עד שתביא ראיה הלא מקרא מלא הוא עפ"י שנים עדים יקום דבר.

והנלע"ד עפימ"ש [אבות פ"א מ"ב] על שלשה דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמ"ח, ולכאורה משנה זו סותרת מ"ש ר"ג בסוף פרקין על ג' דברים העולם עומד על הדין ואמת ושלום, ועיי' במפרשים שרצו ליישב זה וגורסין העולם קיים, והנ"ל דשניהם עולין בקנה אחד, דהנה אחכז"ל (יבמות עט.) ג' מדות באומה זו ביישנים רחמים גומלי חסדים, והנה ג' מדות אלו יש לנו ירושת פליטה מאבותינו דהיינו אברהם יצחק יעקב שנאמר עליהם בכמה מקומות שהם מרכבה לחסד דין ורחמים, פי' כשבא אברהם והכיר את בוראו וכתב במורה נבוכים שכל מי שהוא דבוק יותר הוא מושגח יותר, והשכל מחייב זה כי כשהאדם מובדל ומופרש מהקב"ה הוא רובץ תחת המזלות הן לטוב הן למוטב אבל כשמדביק עצמו בחסד עליון אזי הוא באור פני מלך חיים וכלום חסר מבית המלך, וגם אצל אחרים רואה טובות וחסדים אעפ"י שאין זכאין כי אין מראין לצדיק דבר רע, ומחמת זה עבד את ה' במדת אהבה חסד כל זה בא לו מכח האמונה השלימה שהכיר את בוראו, וכ"כ למד דעת את העם להכיר את הבורא ולהאמין בו שכל החסדים וכל ההשפעות מאתו ולאהבה אותו, וכשבא יצחק ראה שעבודה זו איננו דבר המתקיים שצריך להכיר ידו החזקה אפי' אם מתנהג עם האדם בחסדים מכוסים וצריך לירוא וליבוש מלפני כבוד גדלו לכך למד את העם לעבדו במדת הפחד וגילו ברעדה כתיב, וכשעובדין את הבורא בשני מדות אלו מעוררים מדת הרחמים והשפעות גדולות וע"כ נקרא ייחוד, וע"כ כשבא יעקב וצירף שני מדות הללו נתפאר בו השי"ת כמ"ש ישראל אשר בך אתפאר וע"כ היתה מטתו שלימה והוא נקרא אב הרחמן שהיה לו צער גידול בנים כמ"ש לכן אמר כו' יעקב אשר פדה את אברהם כו'.

היוצא לנו מזה שמדת גמלנים שיש בישראל הוא מאברהם שהוא היה מרכבה למדת החסד והוא עמוד גמ"ח המוזכר במתני' דלעיל ובמשנת ר"ג קראו עמוד השלום כי הא בהא תליא, ומדת הבושה יש לנו מיצחק שהוא מדת יראה עלאה וכמ"ש ע"פ ולבעבור תהיה יראתו על פניכם זו יראת הבושה, והוא עמוד העבודה שהקריב עצמו על המזבח, ועיקר עבודה הוא התפלה וכמ"ש ולעבדו בכל לבבכם, שיותר צריך יראה ובושה בשעת התפלה כמ"ש בש"ע א"ח כידוע, והוא עמוד האמת כי דובר שקרים לא יכון כו' כשמתפלל בלא כוונה ואומר אח"כ יהיו לרצון כו', ומדת רחמנים הוא מיעקב כנ"ל והוא עמוד התורה שהיה איש תם יושב אהלים וגם הוא היה עקר מדת אמת כמ"ש תתן אמת ליעקב והוא עמוד הדין דהיינו הדין תורה שלא לילך בערכאות העכו"ם כידוע מ"ש כל ההולך בערכאות כו' מחלל השם כו' והרים יד בתורת משה.

והנה ג' מדות הללו דהיינו ביישנים רחמנים וגמ"ח מצאנו חלופיהם באותן הנבדלין מקהל ישראל כי מדת החסד איננו בכל האומות כמ"ש חסד לאומים חטאת, ומדת רחמנות אינו בגבעונים שהם הנתינים שלא רחמו על בני שאול, ומדת הבושה אינה בממזרים כמ"ש ומצח אשה זונה, וגם אמרו (קידושין ע:) כל כהן שיש בו עזות פנים כו'.

והנה ידוע שכל שמות התנאים הם שמות הקדושים כמו יהודה שהטיל בו דל"ת וכן גמליאל ואליעזר ויהושע, והנה מה שאמרו (עירובין יג:) אלו ואלו דברי אלקים חיים והלכה כבית הלל, פי' דהאדם קשור בעולם העליון וכל פעולותיו למטה עושים רושם בעולמות העליונים אמנם הכל לפי ההנהגה, וזה"ש הלכה כפלוני פי' שההנהגה במצב העולם צריך לנהוג כפלוני, ואם היתה ההנהגה באופן אחר היה צריך לנהוג כבר פלוגתיה.

וזה"ש ראוה מדברת עם אחד פי' שהכנסת ישראל מדברת דבורים קדושים ליחודו של עולם ואמרו לה מה טיבו של איש זה דהיינו ה' איש מלחמה באיזה בחי' את עובדת אותו והשיבה איש כהן הוא פי' שהוא איש חסד כמ"ש בעשרה מאמרות טעם למה כהן איש חסד, ר' גמליאל ור' אליעזר שהם שמות של מדות הרחמים אומרים נאמנת דהרי מדה זו בא ע"י האמונה דהיינו מדת אברהם כנ"ל ובזה לבד יתקבל עבודתה דכל מה שישראל אוכלין בעה"ז הוא בשביל האמונה, אבל ר' יהושע שהוא שם של מדת הדין אומר לא מפיה אנו חיין פי' שאין זה ייחוד להוריד השפעות אלא הרי זו בעולה לנתין וממזר שהמה חלופי מדות היראה ורחמנות וכנ"ל עד שתביא ראיה לדבריה פי' ראי"ה אותיות יראה ואז תעבוד את השי"ת באהבה ויראה ויהיה ייחוד גמור להוריד השפעות ובא לציון בב"א.